

HOOFDSTUK I

Mama's messenbanden

Het eerste wapen dat ik ooit vasthield was mijn moeders hand. Ik was een klein kind toen, met een zachte buik. In die nacht maakte mijn moeder me wakker en voerde me mee de bossen van Carolina in, tot diep tussen de ruisende bomen die zwart waren door het verdwijnen van de zon. De botjes in haar vingers: messen in schedes, maar dat wist ik nog niet. We liepen tot we bij een kleine open plek kwamen met in het midden een door de bliksem geblakerde boom, ver van mijn meesters wijdvertakte roomgele huis dat achter de rijstvelden staat. Ver van mijn meester, die net zo wit is als mijn moeder donker is. Ver van de man die zegt dat hij ons bezit, van de man die mijn moeder in de benauwde schemering van zijn keuken, waar zij dag in dag uit bezig is om eten te maken voor hem en zijn twee mollige, melkbleke kinderen, laat zwoegen tot ze niet meer is dan een zwarte draad. Ik had vogelbotjes en mijn hoofd kwam tot mijn moeders schouder. Op die avond lang geleden knielde mijn moeder tussen de wortels van de doorkliefde boom en groef twee lange, dunne takken op: een met een tot speerpunt gesneden uiteinde, de andere golvend als een slang, onhandig gehakt.

‘Hier,’ zei mijn moeder en wierp me de kronkelige tak toe. ‘Deze heb ik gesneden toen ik klein was.’

Ik greep mis en de grillige stok kletterde op de grond. Ik raapte hem op en hield hem zo stevig vast dat de knoesten

van haar hakwerk in mijn hand sneden, en toen hief mijn moeder haar donkere hand. Ze had me nog nooit geslagen, niet met haar handen, niet met hout. Pijn brandde in mijn schouder en schoot door naar de andere.

‘Deze,’ gromde ze, haar stem zacht onder het gefluit van haar wapen, ‘was van mijn mama.’ Haar speer was een zwarte zweep in de nacht. Ik viel. Kroop achteruit en worstelde me door het kreupelhout rond die verwoeste mid-dernachtskamer. Mijn moeder kwam me achterna. Mijn moeder praatte terwijl ze me door de bosjes achtervolgde. Ze vertelde me een verhaal: ‘Dit is ons geheim. Van jou en mij. D’r is ’r geeneen die ons dit kan afpakken.’ Ik haalde nauwelijks adem en kroop verder weg. De wind cirkelde en flinkerde door de bomen.

‘Jij ben de kleindochter van een krijgsvrouw. Ze was door haar papa uitgehuwelijkt aan de Fon-koning, omdat ie zoveel dochters had en de koning rijk was. De koning had duizenden krijgsvrouwen. Die bewaakten hem, jaagden voor hem, vochten voor hem.’ Ze porde in de struik boven me. ‘De krijgsvrouwen, die waren getrouwd met de koning, maar het mes was hun man, de sabel hun minnaar. Jij ben mijn kind, mijn mama’s kind. Mijn moeder, de strijdster – ze heette Azagueni maar ik noemde haar Mama Aza.’

Mijn moeder zette haar speer neer en ging staan met haar handpalmen naar boven. Ze glansden zilver. ‘Kom, Annis. Kom eruit, dan leer ik ’t je.’ Ik kroop voorzichtig naar voren, haar klappen brandden nog. ‘Vergeet je staf niet,’ zei ze. Ik schuifelde terug, hees mezelf omhoog, en ging op mijn tenen staan met de ene voet voor de andere, klaar om weg te rennen. Wachtend tot ze me weer zou slaan. ‘Goed zo,’ zei ze met een blik op mijn voeten, mijn deinende dans. ‘Goed zo.’

Ik ben gegroeid tussen die nacht en deze. Ik ben nu zo lang dat ik neerkijk op het hoofd van mijn moeder, haar

donkere schouders, mooi en rond als de deurknoppen die ik poets in het huis van mijn meester. Mijn moeder heeft een paar grijze haren, maar haar vingers zijn nog altijd trefzeker als dolken, en ze staat nog altijd rechtop, slank en rijzig in het halfduister van de volle maan. Hier, op onze geheime open plek met de verbrande boom in het midden, komen we maar een paar nachten per maand, als de maan vol schijnt en we geen vuur nodig hebben. Mijn moeder inspecteert mijn handen, drukt op elke eeltplek, masseert mijn handpalmen. Ik ben nu wel groter en steviger dan zij, maar ik sta stil als het kind met het spleetje tussen mijn tanden dat ik ooit was en geniet van haar aanraking, ik open me voor haar tederheid.

‘Je vingers zijn lang.’ Mijn moeder tikt midden op mijn handpalm en mijn vingers sluiten zich snel. ‘Vanavond oefen je met mijn staf.’

‘Hier,’ zegt mijn moeder en graaft het wapen op dat Mama Aza haar heeft nagelaten. Ze haalt haar greep over de lange, dunne tak, zwart uitgeslagen en warm van de olie van haar handen en die van Mama Aza voor haar. Mama Aza heeft mijn moeder ermee leren vechten, vastbesloten om de kennis door te geven die de zustersvrouwen aan de overkant van de grote oceaan haar hebben bijgebracht.

Mama werpt me het wapen toe en pakt haar kinderstaf, gekarteld als bliksem. Ik zweet, de angst prikt in mijn oksels. Mijn hart bonst in mijn oren. Mama zwiept met haar speer en we beginnen te sparren: met elke draai, elke slag, elke steek, wordt mijn moeder meer vuur, minder zichzelf, meer likkende, vloeibare vlam. Ik vind het niet leuk, en dan heb ik geen tijd meer om het leuk te vinden, want ik moet pareren, afweren, stoten. De wereld wordt een en al zwiepen en zoemen, en wij draaien erin mee.

Als we die avond teruglopen naar de hut die we delen met een andere familie, liggen Nan en haar twee oudste

kinderen te slapen. Nans jongste twee zijn wakker en liggen voortdurend te huilen. Ze houden elkaar vast in hun dekens, met stokkende adem van het snikken, terwijl hun moeder en broer en zus zijn ingedommeld. Nan heeft haar liefde voor haar vier kinderen altijd verlegd. Ze smoort hem tot een straaltje, tot een incidentele zachtheid in haar bevelen: *zit stil, rustig, niet huilen*, en de rest van haar zorg bestaat uit harde klappen en vuisten. Ze wil niet liefhebben wat ze niet kan houden. Mijn moeder reikt me haar hand en ik pak hem vast als we in ons bed kruipen en voordat ze in slaap zal vallen. Mama is altijd een vrouw geweest die een teder hart verbergt: een vrouw die me verhalen vertelt op de fluistertoon van bladgeritsel, een vrouw die brandt als een zwavellantaarn wanneer ze me door de duisternis van de wereld leidt, een vrouw die me een geschenk geeft als ze zich eens per maand tot wapen maakt om me te leren vechten.

DE VOLGENDE OCHTEND WEKT MIJN moeder me al voor de zon; ze ruikt naar hooi, magnolia en vers wildvlees van het middernachtelijke zweet van gisteravond. Ik ben uitgeput. Ik wil me omdraaien in onze deken, hem over mijn hoofd trekken en meer slaap eten, maar mama gaat met een ferme hand over mijn rug.

‘Annis, meisje. Wakker worden.’

Ik trek mijn kleren aan, prop mijn hemd in mijn rok terwijl we al naar het huis van mijn meester lopen. Ik kan het niet helpen, de nukkigheid die het instoppen belet en het lopen belemmert. Mijn moeder gaat iets voor me uit, en ik druk mijn wrevel de kop in. Mama rent bijna: ze moet naar de oven, het vuur erin aansteken en opporren, hem warm stoken, zodat ze kan beginnen met bakken. Ik weet dat zij net zo goed als ik naar het huis moet, dat ik met alles wat ik in me heb voor haar moet sprokkelen en wegbrengen en

schoonmaken, haar door deze ochtend heen moet helpen, maar ik ben korzelig en moe tot mijn moeder begint te hinken, een kleine hapering in haar tred. Deze nacht doet ook haar pijn. Ik loop naar haar toe, steek mijn hand in haar elleboog en strijk over haar arm. Kijk omlaag naar het zachte dons van haar oor, haar ingevlochten haar.

‘Mama?’ zeg ik.

‘Soms wil ik iets zoets,’ zegt ze zacht, en ze trommelt met haar vingers op de mijne. ‘Jij niet?’

‘Nee,’ zeg ik. ‘Ik wil zout.’

‘Mama Aza zei altijd dat het niet goed was om zoete dingen te willen. Ik ging d’r vaak naar op zoek en at d’r zoveel van dat m’n handen zowat rood en blauw zagen.’ Mama zucht. ‘Nu is wat zoets het enige waar ik aan kan denken.’

Mijn meesters huis is een gevaarte dat van binnen aan elkaar hangt van gekraak. Mijn moeder buigt zich naar de kachel. Ik sprokkel hout en haal water, neem beide mee de trap op en gluur de kamers van mijn meesters dochters in. Ze zijn mijn halfzusjes; dat weet ik sinds de eerste keer dat mijn moeder me leerde vechten, maar elke ochtend als ik ze verzorg voel ik weer hoe afgunst en afkeer zich in me nestelen. Ze slapen met hun mond open, met roze vege op hun wangen en oogleden die stuiptrekken als vissen in ondiep water. Hun rode haar is een warboel van sliertige knopen. Ze zullen slapen tot hun vader hen lang na de eerste ochtendgloed wekt met een bons op de deur. Ik onderdruk mijn gevoelens en zet een onbewogen gezicht op.

Mijn meester zit in kamerjas aan zijn bureau te schrijven. Zijn kamer is bedompt van koude rook en oud zweet.

‘Annis,’ knikt hij.

‘Meneer,’ zeg ik.

Ik verwacht dat hij zijn ogen zoals elke ochtend wazig over me heen zal laten glijden, als water over een gladde steen. Maar zijn blik haakt zich aan me vast en volgt me

dan zijn kamer door terwijl ik zijn wasbak vul, zijn kleren bijeen raap, zijn nachtpot pak. Hij monstert me zoals hij zijn paarden bekijkt, met een aandacht die net zo vol en gericht is als wanneer hij zijn hand op een nek met lange manen legt, een gespierde schoft, een rug gebogen door de last van een zadel. Ik kijk strak naar mijn handen en pas als ik de trap afloop besef ik dat ze trillen en zijn vuiligheid in de pot klotst.

Ik zorg ervoor dat ik zijn blik ontwijk. Dat heb ik altijd gekund: ik verzegel mijn mond en zwijg. Naarmate de dag vordert, loop ik op mijn tenen door de brede, schemerige gangen van mijn meesters huis. Ik zet emmers en bakken voorzichtig op de grond, laat het metaal zacht rondrollend neerkomen. Ik blijf heel stil staan, vlak voorbij de deur van de schoolkamer van mijn bleke zusjes, en luister naar hun leraar die hun achter de deur voorleest. De verhalen die ik hoor zijn niet die van mijn moeder: er klinkt een ander rinkelen, een ander zingen in door dat zich in mijn borst nestelt en daar blijft zinderen als een wapen dat natrilt in getroffen vlees. Deze meisjes, bleke zusjes, lezen de teksten die hun leraar hun voorlegt, van oude Grieken die schrijven over dieren en nijverheid, wespen en bijen, en ik luister: *‘Bijen schijnen het prettig te vinden naar een ratelend geluid te luisteren; en daarom zegt men dat ze in een korf te lokken zijn door met serviesgoed of stenen te rammelen.’* De stem van het jongste zusje daalt tot gemompel en wordt dan luider. *‘Ze verdrijven alle nietsnutten en verkwisters uit de korf. Zoals gezegd differentiëren ze hun werk; sommige maken was, sommige honing, sommige maken bijenbrood, sommige vormen en kneden raten, sommige brengen water naar de cellen en vermengen dat met de honing..’* Ik adem de dennenhouten gangen in en herhaal de krachtigste woorden: *was, honing, bijenbrood, raten.*

‘Aristoteles noemt het hoofd van een bijenkorf een koning,’ zegt de leraar, ‘maar wetenschappers hebben ontdekt

dat ze vrouwelijk zijn, koninginnen dus. In het oude Griekenland werden de priesters van Artemis “koningbijen” genoemd. Aan bijen werd ook toegeschreven dat ze haar broer Apollo de gave van de profetie schonken.’ De leraar stoot een droog lachje uit. ‘Dat is godslasterlijk bijgeloof. Toch is het heel zinnig wat Aristoteles zegt over degenen die werken en over de vruchten van die arbeid: laat te veel honing in een bijenkorf achter en een imker cultiveert luiheid,’ zegt hij met hoge, zachte stem, bijna net zo zacht als die van mijn onzekere zusjes. Ik weet dat hij het over bijen heeft maar ook weer niet – dat hij de bijen en de oude Grieken gebruikt om te spreken over ons, die arbeid verrichten. Ik weet dat hij het heeft over mijn moeder die beschuiten bakt en stoofschotels maakt op het fornuis in de aangrenzende keuken, over Cleo en haar dochter Safi en mij, die kamers opruimen, stof uit doeken slaan en hun vloeren boenen tot ze glimmen als opgewreven eikels.

Ik loop haastig naar beneden, naar mijn moeder, die me net zo snel leest als de leraar zijn passages.

‘Heb je weer staan luisteren?’ vraagt ze.

Ik knik.

‘Kijk uit, jij,’ fluistert ze, en slaat dan met haar lepel op een zwarte pan. In de keuken hangt een zware lucht van zout vlees. ‘Hij zou het niks leuk vinden als hij dat wist.’

‘Ik weet het,’ zeg ik. Ik wil haar nog meer vertellen. Ik wil haar vertellen dat ik de tweelingdochters van mijn vader benijd, hun zachte schouders, hun haar bleek en dun als spinnenzijde, hun lessen, hun linnengoed, hun crèmekleurige, papierdunne jurken. Ik wil haar zeggen dat ik me één ding toe-eigen als ik sta te luisteren aan hun deur, één ding dat niemand van hen me zou geven. Ik herhaal de woorden van de leraar in mijn hoofd en probeer me niet schuldig te voelen bij de bezorgde frons van mijn moeder, de manier waarop ze uit ongerustheid met haar lepel in de pan port.

Was, boning, bijenbrood, raten. Hoe kan ik me verontschuldigen omdat ik een woord, een verhaal, iets moois voor mezelf wil?

‘Het spijt me, mama,’ zeg ik en ga naar buiten om meer hout te sprokkelen.

Een eenzame bij zigzagt door de moestuin: mollig, zwart gestreept, prachtig. Hij landt zacht als een vingertop op mijn schouder en ik vraag me af welke boodschap hij brengt, uit welke geestenwereld. Het zijn *koninginnen*, zei de leraar. Als de bij opstijgt en in een knikkende gele pompoenbloem verdwijnt, beukt de wind door de bomen en denk ik even dat ik uit de boomtoppen een echo hoor aanwaaien: *Koninginnen*.

ALS IK HET BEDDENGOED VAN mijn meester terugsla, kijkt hij toe van naast de koude open haard. Normaal gesproken is hij beneden, drinkt hij amberkleurige drankjes en is hij op bezoek bij andere planters, één en al dichtgeknoopte vesten en mopperige gesprekken doorspekt met grootspraak. Vanavond zit hij in een zachte leunstoel uit de bruidsschat van zijn overleden vrouw. Tijdens het avondeten klaagde hij over koorts en congestie en vroeg hij mijn moeder om een middeltje: een mengsel van paddenstoelen en kruiden. Dat zet ik nu voor hem neer in een aardenwerken kom. Hij houdt de kom met twee vingers vast, zijn benen voor zich uit gestrekt, zijn schoenen aangekoekt met voorjaarsmodder. Zijn ogen glanzen in het licht van de kaarsen, en ik kijk naar mijn handen: gladstrijken, opschudden, vouwen. Ik dwing mezelf voort te maken, zodat ik weg kan uit deze kamer, de maanverlichte avond in.

‘Je bent langer dan je moeder,’ zegt hij. Waar de stem van de leraar hoog en ruisend is, is de stem van mijn meester diep en raspand. Ik schrik onwillekeurig en laat zijn dekbed vallen. ‘Kom,’ zegt hij. ‘Trek mijn schoenen uit.’

Dat heb ik nog nooit gedaan. Ik sta naast het bed en kijk naar mijn eigen afgetrapte schoenen, die aan de zijkanten zo versleten zijn dat ik mijn tenen kan zien. Ik kan me niet verroeren.

‘Je hebt me gehoord,’ zegt hij. Zijn rode haar glinstert. Het is geen vraag.

Mijn moeder heeft me het verhaal verteld van hoe mijn meester haar aanrandde. Hoe hij haar tegen het lijf liep, alleen, in een van de bovenste gangen van het huis, naast een lege slaapkamer. Hoe hij haar die kale kamer in duwde en haar op de vloer drukte. Hoe hij haar zachtste delen ontvelde. Hoe hij haar die keer verkrachtte, en nog een keer bij de rivier, en nog eens, en nog eens, tot ze stopte met tellen en zwanger raakte van mij. Jaren later trouwde hij de witte vrouw met geel haar en smalle polsen, die later zou sterven tijdens het baren van zijn tweeling.

Terwijl ik bij zijn voeten kniel, vraag ik me af of mijn moeder haar hart net zo snel voelde kloppen als het hart van een konijn dat in de schemering op een veld ineenduikt, terugschrikkend voor de schaduw van de havik. Zo ver mogelijk bij hem vandaan trek ik aan zijn veters, zodat ik moet reiken. Mijn armen branden door mijn onhandige houding, maar ik maak zijn schoenen zo snel mogelijk los en trek ze uit. Zijn sokken ruiken naar overrijpe kaas. Hij brengt een arm omhoog, alsof hij zijn hand op mijn hoofd wil leggen en mijn haar wil vastpakken, me naar zijn schoot wil trekken, maar ik kom omhoog, stuif van hem weg en ben de deur uit voordat hij één krul kan aanraken. Toch zie ik hoe hij naar mijn mond lijkt te staren, naar mijn manen, die dicht en glanzend vallen en zich zo verzetten tegen invlechten, met strengen waarin zijn eigen koperen glans doorschijnt.

Ik zou ze allemaal willen afscheren, stuk voor stuk.

DE DOOIER VAN DE MAAN staat hoog aan de hemel als mijn moeder me wekt en we de hut uit kruipen, weg van Nan en haar kinderen die tandenknarsen en praten in hun slaap. We lopen op blote voeten naar de open plek, waarbij we zo min mogelijk geluid maken en op de bal van onze voeten voorzichtig op kale plekken aarde stappen. Ik veeg onze voetafdrukken achter ons uit met een tak die mijn moeder uit een dennenboom draait. Al sinds ik me kan herinneren, zegt mijn moeder dat ik het moet vertellen. *Zeg het me*, zegt ze, *als iemand ooit aan je komt*. Dat zei ze toen ze me had verteld over mijn meester die achter haar aan was gekomen en haar had verkracht. *Als je blijft, Annis*, zei ze. Ik wil haar over mijn meester vertellen voor we gaan sparren, maar zij heeft de speer en staf zo snel opgegraven en door de zilveren lucht geslingerd dat ik niet anders kan dan mijn staf omhoog zwaaien om de hare af te weren, en dan wervelen en wervelen we en komen bevend tot stilstand voordat we elkaar weer aanvallen. Bij elke afweer, elke uithaal, elke stoot voel ik een kronkel in mijn borst, die zich steeds strakker vastschroeft en dan begint te branden. *Wat heeft dit voor zin*, vraag ik me af. Wat heeft dit voor zin als ik het niet kan gebruiken?

De maan komt op en ik voel me uitgewrongen, van ons grimmige gevecht resteert alleen nog een olievlek van wrovel. Ik stoot naar haar en probeer te vergeten.

‘Hoe heette Aza’s moeder?’ vraag ik.

Mama laat me weer uithalen en ik vlecht me door haar verdediging heen en raak haar buik.

‘Weet ik niet. Dat heeft Mama Aza nooit verteld. Toen haar vader haar meenam om haar als vrouw aan de koning te geven, zei ze, was haar moeder achter ze aan gekomen, de ochtend in. Ze volgde ze kilometerslang tot haar vader bleef staan en op haar moeder inpraatte dat het een eer was dat Mama Aza mocht dienen, dat ze te eten zou hebben en